

Іванов Ярослав Юрійович, студент 1-го курсу
факультету № 2 НАВС;

Науковий керівник: Булик І. Л., викладач
кафедри гуманітарних та загально правових
дисциплін факультету

№ 2 НАВС, кандидат юридичних наук

ВПЛИВ РЕЛІГІЙНИХ НОРМ НА ПРАВО КИЇВСЬКОЇ РУСІ

На право Київської Русі впливало введення християнства, яке вимагало урегулювання відносин між церквою та державою [3, с. 224]. Хрещення Русі призвело до ряду суттєвих зрушень у духовній, політичній, та економічній сферах, дало нове розуміння етики, моралі, права. Миротворча політика православних владик обумовлювалася як принципами християнської моралі так і реальними потребами церковного життя [4, с. 67-68].

Важливим джерелом розвитку давньоруського права була рецепція грецького права на Русі. Християнська православна церква Київської Русі мала тісні зв'язки з Константинополем, як наслідок збірники грецького церковного права переносилися в землі України-Русі. Серед них - «Номоканон», «Еклога» і «Прохирон». «Номоканон» в Україні був відомий під назвою «Кормчих книг» представляв собою юридичну збірку, в якій містились церковні правила, а також настанови римських і візантійських імператорів про церкву. У руській церкві домінували два номоканони: Іоанна Схолоста, що складався з 50 титулів (VI ст.), і номоканон із 14 титулів, що був укладений у VII ст. «Еколог» представляє собою законодавчий збірник візантійського права VIII ст., який мав на меті обмежити церковні привілеї на землеволодіння, проголошував принцип християнської моралі, зокрема запроваджувався принцип рівності перед законом. До «Еклоги» входять норми цивільного візантійського права, які стосуються спадкування, опіки, норми процесуального характеру, норми кримінального права. «Прохірон» (879 р.) був своєрідним посібником для вивчення

законодавства Візантійської імперії та анулював ряд положень «Екологі» [0, с. 78].

Серед чинних у Київській державі норм відомі були й так звані церковні устави. Так, в «Уставі Володимира» князь призначив на утримання церкви десятину з різного роду доходів: з суду, з торгівлі, з домів, з табунів тварин, із зібраного врожаю зернових та з інших прибутків. Устав князя Ярослава (церковний) - ще одна пам'ятка церковного права, яка розвиває ідеї, закладені в Уставі князя Володимира. Він визначає церковну юрисдикцію по справах моралі, сім'ї та шлюбу, а також тих, що стосувалися злочинів священиків, членів їхніх родин, церковної обслуги [2, с. 28-29]. «Устав» затверджує також існування церковного суду, який мав розглядати справи про знахарство, чаклунство, тобто мав карати за дотримання старовинних вірувань, та інші язичницькі обряди та звичаї.

Основним джерелом політичної думки Київської Русі за доби поширення і утвердження християнства стали Новий і Старий Заповіти, релігійні вчення Афанасія Александрійського, Василя Великого, Григорія Богослова, Іоанна Златоуста та константинопольського патріарха Фотія. В цілому на розвиток державно-правової думки нашої стародавньої держави значний вплив справила суспільно-політична думка Візантії, яка поєднала здобутки античної культури з християнством. Саме завдяки священнослужителям-літописцям до сучасників дійшли і давньоруська політична міфологія, і тексти окремих політико-правових документів релігійного та світського характеру. Однією з центральних політичних проблем періоду Київської Русі було питання взаємовідносин світської і церковної влад.

Після хрещення Русі київські князі визнали церковне судочинство обов'язковим. Суди існували при єпископствах і підкорялися канонічній владі єпископа. Злочин проти церкви, здійснений світською особою, розглядався на спільному засіданні за участю князя і єпископа [2, с. 32].

В церковних судах Київської Русі у вжитку були збірники візантійського походження: «Судебник царя Константіна»,

«Закон судний людям», «Книги законнії». Необхідно звернути увагу на те, що рецепція візантійського права не являла собою простої компіляції, а була переробкою грецького права з урахуванням українських звичаїв і традицій [0, с. 95].

Перетворившись у державну релігію, християнська церква намагалась підняти над великокнязівською адміністрацією, прагнула перебрати на себе функції політичного та ідеологічного центру удільно-роздрібненої держави. Церковні ідеологи намагались переконати князів, що лише церква є тією реальною силою, що здатна забезпечити мир і спокій в державі, допомогти уникнути міжусобних чвар та удільних війн, сприяти єднанню різних регіонів і народів величезної за територією країни [4, с. 136-137].

Таким чином, релігійні норми в історичному аспекті розвитку національної правової системи, зберігали та закріплювали за собою статус джерела права, правової спадщини та історичної пам'ятки. У сьогоденні ідеї, традиції та окремі інститути релігійного права знаходять своє відображення практично у всіх сферах сучасної правової системи; догми релігійного права не тільки знаходяться в основі значної частини сучасного законодавства, але й здійснюють значний вплив на процес розробки та прийняття нормативно-правових актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боярська З. І. Історія держави і права України: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. - К.: КНЕУ, 2001. - 280 с.
2. Захарченко П.П. Історія держави та права України: Навч. посіб. для дист. навч. / П.П. Захарченко, О.В.Кузьмінець- К.: Університет «Україна», 2005. - 208 с.
3. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. - Х. : Право, 2008. - Т. 1 : Методологічні та історико- теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за аг. ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. - 728 с.
4. Трофанчук Г.І. Історія держави та права України : навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. - К.: Юрінком Інтер, 2011. - 384 с.